

Ilmar Talve

Ilmar Talve 70-vuotias

Turun yliopiston suomalaisen ja vertailevan kansatieteen emeritusprofessori Ilmar Talve saavutti kuluvan tammi-kuun 17. päivänä 70 vuoden iän.

Ilmar Talve on korostanut eräissä yhteyksissä sitä, miten suomalaiset kansatieteilijät ovat naapurimaiden tutkijoita paremmassa asemassa voidessaan kielitaitonsa ja Suomen maantieteellisen aseman ansiosta ottaa vaivatta huomioon kotimaisen aineiston täydennykseksi sekä skandinaaviset että virolaiset aineistot ja tutkimukset. Tällainen kielirajat ja valtiolliset rajat ylittävä näkökulma on kansatieteellisiä ilmiöitä tutkittaessa usein tuiki tarpeellinen; Talven artikkeli »Lynttä» (SUST 183) on tästä tuorempia kiintoisia osoituksia.

Ilmar Talve itse ei ole ylittänyt näitä rajoja vain tutkimuksissaan vaan aivan henkilökohtaisestikin: hän syntyi Mgassa

Inkerissä, kävi koulunsa Tapassa Virossa, opiskeli Tarton yliopistossa ja valmistui sieltä maisteriksi 1938, jatkoi tutkimuksiaan Ruotsissa 1945 ja muutti 1959 Suomen Turkuun kansatieteen assistentiksi. Maailmanhistorian traagiset käänteet ajoivat lupaavan Viron kansankulttuurin tutkijan ja Gustav Ränkin oppilaan kiertolaisen tielle, mutta lohdutuksena on toki se, että tapahtumasarjan päätökseksi Suomi sai tieteensä edistäjäksi etevän ja laaja-alaisen kansatieteilijän.

Kun Ilmar Talve 1962 nimitettiin suomalaisen ja vertailevan kansatieteen professoriksi Turun yliopistoon, jotkut ihmettelivät, miten ulkomaalainen saattoi sopia opettamaan ja tutkimaan suomalaista kansankulttuuria. Eikö sen ymmärtämiseksi tarvittu kotoista kasvu- ja opiskelupohjaa, eikö kansatieteen

Katsauksia

professorin pitänyt olla »bygdens son», kuten Ruotsissa erään museoviran haun yhteydessä Talvelle oli valintaperusteena sanottu?

Näin ei tarvinnut olla, sen Ilmar Talve monellakin tapaa osoitti. Hänen väitöskirjansa »Bastu och torkhus i Nord-europa» (1960) ja samaa aihepiiriä laajentanut tutkimuksensa »Den nordost-europeiska rian» (1961) jo olivat sisältäneet niin paljon suomalaista aineistoa, että tieteellisesti katsoen ei ollut mitään epäilyksiä Talven pätevyydestä myös Suomessa. Talven »ulkopuolisuudesta» oli suoranaista etuakin. Talve oli Ruotsissa tutustunut kansatieteen sikäläisiin uusiin virtauksiin ja oli nyt Suomessa valmis täydellä teholla käynnistämään erityisesti työväestöä koskevat laajat keruu- ja tutkimusohjelmat. Kansatieteen näkökulman laajentamisesta kaupunkilaisten ja työväen suuntaan oli kyllä Suomessakin keskusteltu, mutta vasta Talve sysäsi asiat liikkeelle. Olipa Talven ulkomaisuudesta – mikäli nyt heimoeljiä täysin ulkomaalaisiksi voi laskea – sekini etu, että Talve saattoi lähestyä suomalaista kansanelämää tavallaan ulkopuolisen havainnoitsijan silmin. Hän ei ollut sitoutunut tähän tai tuohon perinteiseen ajatustapaan tai ideologiaan, mikään alue Suomessa ei ollut hänelle sellaista kotiseutua, jonka kautta muuta maailmaa olisi ollut houkutus peilata. Talve saattoi ennakkoluulottomasti ja itsenäisesti ryhtyä rakentamaan sitä kokonaiskuvaa suomalaisesta kansankulttuurista, joka sitten 1979 tiivistyi yleisesitykseksi »Suomen kansankulttuuri».

Suomen kansankulttuuri on ylittämätön kansatieteen perusteos, oppinut, tiivis ja tasapainoinen. Asianharrastajalle se tarjoaa mahdollisuuden nopeastikin selailleen yleiskuvan ja kehityslinjojen pääpiirteittäiseen hahmottamiseen. Asiantuntijalle teos on tyhjentymätön aarrearkku: lähes jokaisen esiin tulevan kysymyksen ja ongelman ratkaisuun sen tietoa tihkuvat rivit muodostavat viimeisten tutkimustulosten mukaisen ja

tarkkaan harkitun lähtökohdan.

Sama asiapitoisuus, tiiviyys ja kriittisyys, joka tulee näkyviin »Suomen kansankulttuuri» -teoksessa leimaa muutoinkin Talven tuotantoa. Talve ei sorru koskaan turhiin spekulatioihin, mutta runsaan aineistonsa esiin vyörytettyään hän saattaa rautaisen loogisesti päätyä aivan uudenslaisiin ja rohkeisiin johdopäätöksiin. Olipa sitten kysymys häistä, nimipäivien vietosta tai rukkasten antamisesta kosijalle, Talve pystyy osoittamaan ne tapojen milloin itämerensuomalaiseen menneisyyteen, milloin keskieuropallaiseen säätyläiskulttuuriin juontuvat juuret, joiden perusteella monet aiemmat tulokset saattavat paljastua epämääräisiksi oletuksiksi tai suorastaan romanttisiksi kuvitelmiiksi.

Tapatutkimuksen ja vallankin väitöskirjavaiheen rakennustutkimuksen ohella ruokatalouden tutkimus on kiinnostanut Talvea. Teos »Suomalaisesta kansanomaisesta ruokataloudesta» (1973) on alansa verraton perusteos sekini. Sitä ei ole suotta käännetty ruotsiksikin. Kuvaa Talven monipuolisuudesta täydentävät opetuksen tarpeisiin laaditut pienehköt yleiskatsaukselliset teokset »Suomalaisen kansanelämän historialliset taustatekijät» (1972) – kansankulttuurin ilmiöiden historiallista taustaa Talve on aina korostanut – ja »Euroopan kansat» (1977). Vatjalaisten parissa 1942 tekemänsä varsin ainutlaatuisen kenttätöön tulokset Talve on myös saattanut »Vatjalaista kansankulttuuria» -teoksen muodossa julkisuuteen (1979).

Suomessa Talven kenttätökohteina ovat etupäässä olleet lounaisen Suomen kylät, joissa hän on ollut organisoimassa kylätutkimuksia, sekä pienehköt teollisuusyhdykunnat. Niissä myös Talven laajat oppilasjoukot ovat usein saaneet kenttätökokoulutuksensa. Tuloksina syntyneitä laudaturtoita on Turun yliopiston kansatieteen laitoksen julkaisusarjoissa ilmestynyt pitkä rivi.

Talve ei kuulu niihin kansatieteilijöihin, jotka luottavat etupäässä anglosaksisesta antropologiasta taikka sosiologias-

Katsauksia

ta lainattujen teorioitten kaikkivoipaisuuteen. Talven tutkimukset eivät ala tieteellisellä slangilla kirjoitetulla teoreettisella katsauksella, eikä hän ole sellaista oppilailtaankaan edellyttänyt. Kaikki tieteellinen tutkimus pohjautuu tietenkin aina jonkinlaiseen teoreettiseen näkemykseen aineiston ja päättelyn suhteesta, mutta Talven ei ole tarvinnut panna sitä töissään julki. Se tapa, jolla hän esittelee aineistonsa, liittää ne historiallisiin, alueellisiin ja sosiaalisiin yhteyksiinsä ja tekee päätelmänsä, ei vaadi erillisiä selvittelyjä. Se vakuuttaa jokaisen ajattelevan lukijan muutoinkin loogisuudellaan, selväpiirteisyydellään ja aukottomuudellaan, ja juuri tästä syystä Talven teksti on näennäisestä raskaudesta huolimatta kiehtovaa luettavaa. Talve ei kosiskele lukijoitaan turhin tyylikeinoin: hän sanoo sen, mikä on välttämätöntä mutta ei sanaakaan enempiä eikä vähempää. Tästä ominaispiirteestä kai johdetaan, että Talve ei ole esiintynyt juurikaan tieteen popularisoijana; kenties koko ajatus tuntuu hänestä hiukan vieraalta. Hän ei pidä innostavia puheita kotiseutujuhliissa eikä harrasta pikkunokkelaa sanailua paneelikeskusteluissa. Niinpä saattaa tuntua hiukan yllättäväl-

tä, että Talve hallitsee täysin sellaisen tieteellisestä esitystavasta etäällä olevan tyyliä kuin kaunokirjallisen. Mutta tosiasia on, että Talven kirjallinen ura alkoi jo 1930-luvulla novellien ja runojen merkeissä ja jatkui sitten romaanikirjailijana. Kaksi romaania ilmestyi 1950-luvulla, ja eläkepäivinä on syntynyt kolmaskin. Viroksi kirjoitetuista romaaneista yksi on suomennettu: »Juhansonin matkat» ilmestyi 1961. Viimeistään tämä osittain omaelämäkerrallinen veijariromaanin paljastaa yhden Talven perimmäisistä luonteenpiirteistä, nimittäin syvällisen huumorintajun. Samalla tavalla kuin romaanin päähenkilö Voldemar Juhanson tarkastelee elämän merkillisyyksiä huumori silmäkulmassa, samalla tavalla Talvekin tekee piippunsa takaa. Suupieliä nykii molemmilla vallankin silloin, kun joku intoutuu mahtipontisuuteen ja tosikkomaisuuteen.

Väitetään, että huumori pidentää ikää, ja jo tällä perusteella voi päätellä, että Ilmar Talvella on elinvuosia runsaasti edessä päin. Arvattavaksi vain jää, kumpia syntyy enemmän, uusia tutkimuksia vai uusia romaaneita.

JUHANI U. E. LEHTONEN